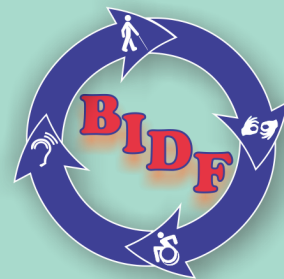

BILTEN

Balkanske nezavisne mreže organizacija u oblasti invalidnosti

IZDANJE 08 / Decembar 2016.

U Banjaluci je 8. decembra 2016. godine održan okrugli sto Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti (BIDF mreža) na temu – Iskustva primjene zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj.

Više na stranici 5.

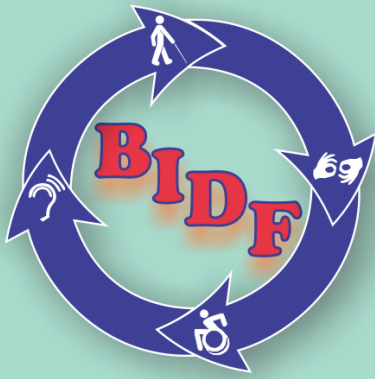
U ovom broju

Vijesti iz BiH.....6-7

Vijesti iz Srbije 8-9

Vijesti iz Crne Gore 10-11

Vijesti iz BJR Makedonije 12

IMPRESUM

Biltena Balkanske nezavisne mreže organizacija u oblasti invalidnosti

Autor:

Tim autora-nacionalni koordinatori/ce BIDF Mreže

Izdavač:

Koordinacioni odbor invalidskih organizacija Republike Srpske-KOOIRS

Za izdavača:

Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj - ACED

office@aced.ba , www.aced.ba

Priprema i dizajn:

Spomenka Krajišnik

Dražen Barišić

Štampa:

Markos

Tiraž:

150

Kontakt osobe:

Regionalni Koordinator Mreže

Zoran Dobraš, predsjednik Koordinacionog odbora invalidskih organizacija Republike Srpske

tel.:+387 51 302 628

e-mail: zorandobras@gmail.com

Nacionalni koordinator Mreže za Bosnu i Hercegovinu

Suvad Zahirović, direktor I.C. "LOTOS"

tel.:+387 35 251 476

e-mail: suad.z@bih.net.ba

Nacionalna koordinatorica Mreže za Srbiju

Mimica Živadinović, koordinatorica Centra za samostalni život OSI Srbije

tel.:+381 11 367 53 17

e-mail: office@cilsrbija.org

Nacionalna koordinatorica Mreže za Crnu Goru

Nataša Borović, predsjednica Saveza udruženja paraplegičara CG

tel.:+382 20 662 186

e-mail: paraplegicarg@t-com.me

Nacionalni koordinator Mreže za BJR Makedoniju

Zvonko Šavreski, predsjednik Pokreta protiv invaliditeta-POLIO PLUS

tel.: + 389 2 2400 544

e-mail: zvonko@polioplus.org.mk

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Ova publikacija je pripremljena kroz realizaciju projekta "Balkanska nezavisna mreža organizacija u oblasti invalidnosti", a njeno objavljivanje finansira Evropska unija - program Civil society facility. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost projektnih partnera i ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije.

Sadržaj:

UVOD.....	4
BIDF - Iskustva primjene zakona o profesionalnoj rehabilitaciji u RS.....	5
BiH - Izazovi u ostvarivanju prava na medicinska sredstva.....	6
BiH - Konferencija „Ne zanemarimo nikoga - Integriranje prava djeteta u programe razvojne saradnje“	6
BiH - 3.decembar – Međunarodni dan osoba sa invaliditetom.....	7
BiH - Promocija Priručnika za samostalan život mladih osoba sa invaliditetom "Put ka samostalnom životu"	7
SRB - Projekat “Zajedno u ostvarivanju ljudskih prava”	8
SRB - Održano I Otvoreno prvenstvo za osobe sa invaliditetom u paraolimpijskoj disciplini Bench Press po IPC pravilima.....	8
SRB - Standardi za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji.....	9
SRB - Obuke za personalnu asistenciju.....	9
SRB - Inicijativa Republičkog geodetskog zavoda: Osobe s invaliditetom bez takse za katastar	9
CG - „Volim da vozim, a nemam ništa protiv i da me voze“	10
CG - Košarkaška utakmica između KK „Ibar“ i KK OSI „Paramont“	10
CG - Zaštitna radionica „Zlatne ruke osoba sa invaliditetom“	11
CG - „Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji - ITISI“	11
BJR MKD - Integracija osoba sa invaliditetom u obrazovnom sistemu.....	12
NO LIMITS - Skateboarder Dan Mancina nastavio da vozi skejt iako je oslijepio.....	13
3. Decembar - Međunarodni dan osoba sa invaliditetom	14-15

IZDVAJAMO

Iskustva primjene zakona o profesionalnoj rehabilitaciji u RS

Izazovi u ostvarivanju prava na medicinska sredstva

Promocija Priručnika za samostalan život mladih osoba sa invaliditetom "Put ka samostalnom životu"

Standardi za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji

Projekat “Zajedno u ostvarivanju ljudskih prava”

„Volim da vozim, a nemam ništa protiv i da me voze”

Zaštitna radionica „Zlatne ruke osoba sa invaliditetom“

Integracija osoba sa invaliditetom u obrazovnom sistemu

UVOD

INVALIDNOST NIJE PITANJE IZBORA, VAŠ STAV JESTE – MISLITE O TOME

Piše: *Mimica Živadinović*

Nacionalna koordinatorica BDF mreže Srbija

Mislim da su sve velike misli u velikoj meri već izrečene, a ja sam dobila zadatak da napišem završni Uvodnik za 2016. godinu, te ću ja početi sa nečim, što je neko već negde napisao.

Ko su osobe sa invaliditetom?

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) definiše osobe sa invaliditetom kao “osobe koje imaju dugotrajna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja, koja u interakciji sa različitim preprekama mogu da onemoguće njihovo puno i efektivno učešće u društvu na jednakim osovama sa drugim ljudima.” Prema Ujedinjenim nacijama “Svako se nekad u svom životu može naći u stanju invalidnosti usled bolesti, nesreće ili starenja.”

Mislimo li o tome kao društvo koje bi trebalo da bude kreirano za sve?

Mislim da i dalje - ne!

Pripremajući radionice na temu diskriminacije u okviru jednog projekta Centra, pronašla sam sjajan tekst Džejn Klejton i Dženifer Ficdžerald – Istorija invalidnosti – istorija “drugačijeg”. Delim ga sa vama za kraj jedne i početak neke, možda “drugačije” godine.

Crna tela, bela tela; muška tela, ženska tela; mlada tela, stara tela; lepa tela, ružna tela – dobra tela, loša tela. Istorijски, naša tela su uokvirivala našu budućnost i objašnjavala našu prošlost; naša tela pišu naše priče. Ali nisu naša tela per se ona koja pišu priču; to je način na koji mi kao društvo, konstruišemo naša tela, što oblikuje našu prošlost i našu budućnost.

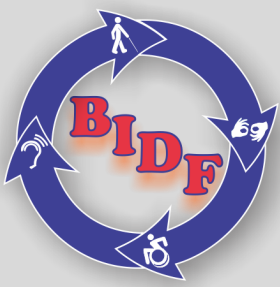
Različitost tela je vekovima određivala socijalne strukture, definišući određene telesne norme i definišući one koji ispadaju iz tih normi kao “one druge ili drugačije”. Čineći tako, stvaramo veštačku 'paradigmu humanosti' u koju se neko divno uklopi a neko ostane po strani. Taj život izvan paradigme humanosti jeste zapravo izolacija a neretko i zapostavljanje ili čak nasilje.

Istorijat osoba sa invaliditetom je umnogome istorijat tišine. Životi osoba sa invaliditetom nisu samo označeni kao „oni drugi”, već često kao “oni drugi” od “onih drugih”. Osobe sa invaliditetom su marginalizovane i od onih koji su takođe marginalizovani.

Iako je teško znati i videti kraj ovakvih konstrukcija i početak neke realnosti, jasno je da su druge priče i konstrukcije koje su možda napravile različite realnosti selektivno "zaboravljene". Model uključenosti, na primer, jesu Maori, pleme na Novom Zelandu u kome je invalidnost apsolutno prihvaćena i ne smatra se nečim drugačijim. Eskimi poznaju jedva nekoliko izraza za invalidnost, u Americi ih ima pregršt. Koliko ih ima u vašem jeziku?

Na Zapadu je scenario napisan za osobe sa invaliditetom prilično oskudan, omeđen konstrukcijama raznih modela invalidnosti, koji su vremenom postali malo sofisticiraniji ali i dalje je njihova suština – oni drugi. Aktivisti invalidskog pokreta su opet suočeni sa zadatkom ponovnog stvaranja kulture koja slavi i prihvata razliku. Možda bi mi, kao pokret i kao mreža, mogli razmišljati hoćemo li i koliko možemo uticati na menjanje naše kulture i poimanje invalidnosti.

Tako da ne znam koje želje bih vam uputila na ulasku u 2017, osim one čuvene – neka vam se ostvari ono što biste sami želeli!

Iskustva primjene zakona o profesionalnoj rehabilitaciji u Republici Srpskoj

U Banjaluci je 8. decembra 2016. godine održan okrugli sto Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti (BIDF mreža) na temu – Iskustva primjene zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj.

Na ovom okruglom stolu su učestvovali predstavnici invalidskih organizacija iz nacionalne BIDF mreže, kako iz Republike Srpske tako i iz Federacije Bosne i Hercegovine. Predstavnici organizacija lica sa invaliditetom iz FBiH prenijeli su svoje utiske o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI u FBiH. Učesnici iz oba entitea su razmijenili mišljenja i podijelili primjere dobre prakse kada je u pitanju rehabilitacija i zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Jedan od važnijih zaključaka ovog okruglog stola jeste da je potrebno raditi na izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida (objavljen u Sl. Glasniku RS, br.37 od aprila 2012/82/15) u skladu sa dobrim praksama iz Federacije BiH i regiona, ali i u skladu sa Konvencijom UN-a o pravi-

ma lica sa invaliditetom (UNCRPD) koji se odnosi na zapošljavanje lica sa invaliditetom. Takođe je potrebno uspostaviti mehanizme boljeg funkcionisanja Centra i fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida Republike Srpske.

Okrugli sto se održao u sklopu redovnih aktivnosti BIDF mreže u okviru projekta „Balkanska nezavisna mreža u oblasti invalidnosti“ koji finansira Evropska unija.

Izvor: Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj ACED

VIJESTI IZ BiH

Konferencija „Ne zanemarimo nikoga - Integrisanje prava djeteta u programe razvojne saradnje“

U organizaciji EU-a i UNICEF-a u okviru regionalnog projekta „Zaštita djece od nasilja i promocija socijalne inkluzije djece sa smetnjama u razvoju“, u periodu od 13.-14. decembra 2016. godine u Sarajevu je održana konferencija pod nazivom: „Ne zanemarimo nikoga - Integrisanje prava djeteta u programe razvojne saradnje“, kojoj su, osim predstavnika NVO i vlasti, učestvovali i predstavnici Informativnog centra za osobe sa invaliditetom „Lotos“ Tuzla.

Na konferenciji je pored prezentacije pokretanja regionalnog projekta izvršena i stručna obuka o primjeni "Priručnika EU-a i UNICEF-a o pravima djeteta: Integrisanje prava djeteta u programe razvojne saradnje"

Izvor I.C. Lotos

Izazovi u ostvarivanju prava na medicinska sredstva

U Banjaluci je 29. novembra održana radionica na temu „Izazovi u ostvarivanju prava na medicinska sredstva u RS“, u organizaciji koordinатора za zdravstvenu zaštitu RS i BIDF mreže.

Radionici je prisustvovalo preko 40 predstavnika invalidskih organizacija i nadležnih javnih institucija.

Prisutni su analizirali postojeće stanje u oblasti ostvarivanja prava na medicinska sredstva. Tom prilikom je istaknuto da je procedura dobijanja ortopedskog pomagala jako komplikovana, a sam kvalitet pomagala nije na zadovoljavajućem nivou.

Učesnici su diskutovali i o zakonskoj regulativi, mogućnostima dopuna u cilju poboljšanja stanja u ostvarivanju ovih prava.

Predstavnici Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske naglasili su da predstavnici lica sa invaliditetom trebaju da budu uključeni u izradu svih dokumenata koji se

tiču lica sa invaliditetom. Takođe su naglasili da je u toku izrada novog Pravilnika o minimumu uslova za osnivanje zdravstvenih ustanova u Republici Srpskoj gdje će tražiti i mišljenje organizacija lica sa invaliditetom.

Jedan od glavnih zaključaka jeste da invalidske organizacije trebaju više biti uključene u donošenje odluka koje se tiču njih, pa tako i u ovom slučaju, da sa nadležnim institucijama dođu do zajedničkog rješenja koje bi dovelo do poboljšanja na polju ostvarivanja prava na medicinska sredstva.

Izvor: Koordinacioni odbor invalidskih organizacija RS

3.DECEMBAR – MEĐUNARODNI DAN OSOBA S INVALIDITETOM

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u saradnji sa Zajedničkom komisijom za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (PSBiH) i Vijećem za osobe sa invaliditetom BiH, savjetodavnim tijelom pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, organizovalo je 5.decembra 2016. godine u 'Plavoj sali' Parlamenta Bosne i Hercegovine tematsku sjednicu povodom 3. Decembra - Međunarodnog dana osoba s invaliditetom.

Učesnici tematske sjednice podsjetili su na to da je Bosna i Hercegovina 2009. godine ratifikovala Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom, a u martu 2010. godine i Opcioni protokol. Na taj način naša se država obavezala da primjenjuje i provodi međunarodne standarde u oblasti invalidnosti. Ovo je druga tematska sjednica koju organizuju nadležne institucije, a ne nevladin sektor, tj. neka organizacija ili koalicija udruženja osoba sa invaliditetom, i time ima značaj i poruku da se samo u partnerstvu

vlada i NVO može doći boljeg sutra.

Godišnje obilježavanje Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom (International Day of Persons with Disabilities– IDPD). 3. decembra ima za cilj da promoviše razumijevanje problema osoba s invaliditetom i pokrene podršku za dignitet, prava i dobrobit osoba sa invaliditetom. Obilježavanjem ovog datuma se teži ka podizanju svijesti o dobrobitima integrisanja osoba sa invaliditetom u sve aspekte političkog, ekonomskog i kulturnog života.

Izvor: SPODP FBiH

Promocija Priručnika za samostalan život mladih osoba sa invaliditetom "Put ka samostalnom životu"

I.C. „Lotos“ Tuzla, je 26. decembra 2016. godine u Sarajevu, realizovao drugu promociju priručnika za samostalan život mladih osoba sa invaliditetom pod nazivom „Put ka samostalnom životu“.

Promociji je prisustvalo oko 30 gostiju.

O Priručniku su govorili direktor I.C. „Lotos“ Suvad Zahirović, doc.dr. Vesna Bratovčić, dipl. socijalna radnica Sandra Marković i zaposlenica I.C. „Lotos“, mlada osoba sa invaliditetom Fatma Bulić. Prisutnima se obratio i direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo Fikret Zuko.

Ovaj priručnik će služiti mladim osobama sa invaliditetom ali i široj zajednici kako bi se upoznala sa pojmom i uslovima za samostalan život.

Izvor: I.C. Lotos

Projekat "Zajedno u ostvarivanju ljudskih prava"

VESTI IZ SRBIJE

Održano I Otvoreno prvenstvo za osobe sa invaliditetom u paraolimpijskoj disciplini Bench Press po IPC pravilima

Klub snage OSI "AURA" Kragujevac i Pauerlifting savez osoba sa invaliditetom, organizovali su 27. novembra u Kragujevcu „Prvo otvoreno prvenstvo za osobe sa invaliditetom u Bench Press po IPC pravilima“.

Nastupilo je 23 učesnika od toga 8 žena iz 6 klubova iz Srbije i Makedonije.

U konkurenciji muškaraca, za najjačeg juniora proglašen je Slobodan Vasić sa podignutih 110 kg. U konkurenciji muškaraca, za najjačeg seniora proglašen je Aleksandar Jevremović sa

podignutih 87.5 kg. U konkurenciji žena za najjaču seniorku proglašena je Vesna Nikić sa podignutih 60 kg.

Izvor: Centar za samostalni život OSI Kragujevac

Pod pokroviteljstvom Kancelarije za ljudska i manjinska prava Republike Srbije, od avgusta do decembra meseca 2016.godine, Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom Kragujevac , sproveo je projekat "Zajedno u ostvarivanju ljudskih prava" .

Projekat je sproveden u okviru programa „Sprovođenje antidiskriminacionih politika u Republici Srbiji“ u partnerstvu sa Udruženjem za pomoć osobama sa autizmom iz Kragujevca. Projektne aktivnosti su se realizovale u Kragujevcu, Topoli i Lapovu. Kroz različite projektne aktivnosti koje su uključivale edukativne radionice za mlade, tribine, javne skupove i ulične akcije, cilj nam je bio da podignemo nivo svesti šire populacije u okviru lokalnih zajednica o položaju, potrebama i pravima osoba sa invaliditetom, kroz unapređivanje stavova zajednice prema osobama sa invaliditetom kao aktivnim i ravnopravnim članovima društva.

Posebnu pažnju smo posvetili radu sa mladima, učenicima osnovnih i srednjih škola iz Kragujevca, Topole i Lapova, u cilju

informisanja i senzibilisanja mladih o ljudskim pravima, položaju i preprekama sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom, a koje otežavaju ravnopravno uključivanje u sve društvene tokove.

Kroz osnaživanje mladih ljudi na aktivno uključivanje i iniciranje akcija u cilju poštovanja i promovisanja ljudskih prava, i povećanju tolerancije u sredinama u kojima žive, radili smo na sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom i povećanju socijalne uključenosti u život društvene zajednice.

Izvor: Centar za samostalni život OSI Kragujevac

Standardi za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji

U okviru projekta „ Jačanje visokog obrazovanja za razvoj socijalne politike i unapređenje pružanja socijalnih usluga – SHESPSS“ koji sprovode Univerziteti u Beogradu, Nišu, Novom sadu, Danske, Italije, Engleske, Republički zavod za socijalnu zaštitu, a jedan od partnera je i CSŽ OSI Srbije, objavljeni su standardi za obrazovanje socijalnih radnika u Srbiji. U Beogradu je 30. novembra 2016. godine održan sastanak na kome su dalje dogovoreni standardi i ishodi učenja studenata socijalne politike na osnovnim, master i doktorskim studijama.

Ovaj projekat treba doprineti da nove generacije socijalnih radnika imaju veća i šira znanja o savremenim pristupima socijalne politike i rada, i da će razviti kompetencije za kvalitetnu profesionalnu praksu. U ovim standardima posebno su uključena i pitanja rada sa osobama sa invaliditetom.

Izvor: CIL Srbija

Obuke za personalnu asistenciju

U Nišu je od 3-6. novembra održana obuka za personalne asistente po Akreditovanom programu obuke za ovu uslugu. U periodu dobijanja Akreditacije za ovu vrstu obuke, koju u Srbiji trenutno jedino ima Centar za samostalni život OSI Srbije, održano je 25 obuka za personalne asistente (24 u Srbiji i jedna u Crnoj Gori). Preko 400 polaznika ovih treninga je dobilo sertifikate Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu, kako bi ih organizacije koje su licencirane za pružanje

usluge personalne asistencije mogle angažovati, a sve u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti i Pravilnikom o minimalnim standardima za uslugu personalne asistencije.

Izvor : CIL Srbija

Inicijativa Republičkog geodetskog zavoda: Osobe s invaliditetom bez takse za katastar

Umesto dosadašnjih 8.600 dinara, plaćaće samo 300 dinara, baš kao i supružnici koji kupuju neku nekretninu, a oboje se navode u ugovoru.

Osobe sa invaliditetom trebalo bi da budu oslobođene takse od 8.600 dinara za upis prava svojine. To je deo šire inicijative Republičkog geodetskog zavoda (RGZ) da se olakša i pojeftini upis u katastar ovim osobama, ali i ženama. Borko Drašković, direktor RGZ, kaže za Kurir da je reč o promenama upisa zajedničke svojine u korist supružnika i upisa svojine osoba sa invaliditetom.

– Osobe sa invaliditetom biće oslobođene takse od 8.600, moraće da izdvoje samo 300 dinara. Isto se odnosi i na supružnike koji kupuju neku nekretninu i oboje se navode u ugovoru, jer tako želimo da stimulišemo da se u katastar kao vlasnice upisuju i žene. Primenu očekujemo veoma brzo jer nas je Ministarstvo finansija podržalo, ali potrebno je da se završe još neke formalnosti. Moguće je da će sve biti urađeno do kraja godine – objašnjava on.

Izvor: OSI-press

VIJESTI IZ CRNE GORE

Košarkaška utakmica između KK „Ibar“ i KK OSI „Paramont“

Povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, u Sportskom centru Rožaje, u Rožajama, odigrana je prijateljska utakmica košarke u kolicima između KKK „Ibar“ iz Rožaja i KKK OSI „Paramont“ iz Podgorice.

Utakmica je protekla u sportskom duhu, a završena je pobjedom gostiju iz

Podgorice, rezultatom: 36:30. Cilj utakmice je uključivanje osoba s invaliditetom u društvene tokove života kroz afirmaciju košarke u kolicima.

Izvor: Savez udruženja paraplegičara Crne Gore

„Volim da vozim, a nemam ništa protiv i da me voze“

Okrugli sto posvećen pitanju učešća osoba s invaliditetom u drumskom saobraćaju, održan je 9. novembra 2016. godine, u Podgorici. Događaj pod nazivom „Volim da vozim, a nemam ništa protiv ni da me voze“ organizovao je Savez udruženja paraplegičara Crne Gore, u okviru regionalnog projekta „Balkanska nezavisna mreža organizacija lica sa invaliditetom“ koji finansira Evropska unija putem programa Evropske komisije.

Događaj je okupio predstavnike organizacije koje su članice BIDF mreže i predstavnike: Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Ministarstva finansija, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja, Kancelarije Ombudsmana, Poreske uprave, Sekretarijata za komunalne poslove i saobraćaj Glavnog grada, Parking servisa Glavnog grada, Uprave policije, Monteputa doo i Osmanagić CO DOO.

Pored njih, učesnici događaja su bili i autori emisija: „Za volanom“ na Televiziji „Vijesti“ i „Automobilizam, bezbjednost i saobraćaj“ (ABS) na Televiziji Crne Gore (RTCG).

Na Okruglom stolu se govorilo o značaju postojanja adekvatne pravne regulative koja se odnosi na učešće osoba s invaliditetom u drumskom saobraćaju, sa posebnim osvrtom na obilježavanje vozila kojim se prevozi osoba s invaliditetom - znakom pristupačnosti. Ukazano je i na problem da usljed nepostojanja Jedinog tijela vještačenja za utvrđivanje invaliditeta, jer ne mogu sve osobe s invaliditetom da ostvare pravo na znak pristupačnosti, koje im po zakonu pripada. Usljed nepostojanja ovog Tijela, osobe s invaliditetom su onemogućene da ostvare svoja prava. Zbog značaja navedenog problema, Savez udruženja paraplegičara Crne Gore je pokrenuo kampanju pod nazivom „Utvrđite moj invaliditet – Omogućite mi da ostvarim svoja prava“, koja bi trebala da rezultira stvaranjem zakonskih pretpostavki za formiranje Jedinog tijela vještačenja za utvrđivanje invaliditeta.

Zaštitna radionica „Zlatne ruke osoba sa invaliditetom“

"Zlatne Ruke"

radionica

ZASTITNA RADIONICA OSI

Zaštitna radionica „Zlatne ruke osoba sa invaliditetom“ se bavi krojačkim uslugama, izradom svih vrsta odjeće i proizvodi radionice polako

postaju prepoznatljiv brend u firmama i preduzećima kako u Bijelom Polju tako i u cijeloj Crnoj Gori. Radionica je prešla dug put od formiranja, edukacije osoblja, jačanja kapaciteta do plasmana robe na tržište. Prva i jedina zaštitna radionica osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori formirana je u okviru projektnih aktivnosti po projektu finansiranom od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Osobe sa invaliditetom kroz niz obuka stekle su sertifikate za zvanja pomoćnih konfektionara/ki i za zvanje konfektionar/ka. Tako je osobama sa invaliditetom data prilika da se svojim radom i trudom izbore za posao i za svoju ekonomsku stabilnost.

Od proizvoda koje proizvode isključivo osobe sa invaliditetom

treba posebno istaći: polo majice, muški i ženski program odjeće, dukserice, sportski program, posteljine, kačketi sa

vezom, zastave sa vezom svih veličina, antidekubitni program, program proizvoda od heljde, bebi i dječiji program posteljina, uniforme za ustanove, uniforme za ugostitelje, kecelje, medicinski program mantila.

Izuzetno kvalitetna tehnička podrška koju smo unaprijedili zahvaljujući Zavedu za zapošljavanje Crne Gore olakšava rad u radionici u velikoj mjeri. Nabavka industrijskih mašina za šivenje, industrijskih mašina za vez olakšavaju rad i svakodnevno donose nove mušterije.

Radionica se nalazi u Bijelom Polju u ulici Kneza Miroslava br 11, preko puta crkve Svetog Petra.

*Izvor: Udruženje paraplegičara
Bijelo Polje i Mojkovac*

„Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji - ITISI“

U okviru projekta „Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji - ITISI“, koji sprovode NVO Staze u partnerstvu sa NVO Nardos ,u

toku je snimanje dokumentarnog filma o glavnim problemima učenika sa smetnjama u razvoju vezano za nivo njihove socijalne inkluzije u odnosu na pristup obrazovanju i zapošljavanju. Dokumentarni film, koji režira Nikola Vukčević, snima se u Pljevljima, Bijelom Polju, Herceg Novom i Podgorici. Najčešći problemi iz prakse će u ovom filmu biti razrađeni i prilagođeni za širu javnost kako bi se povećala svijest o ljudskim pravima i aspektima socijalne inkluzije gdje je potrebno zajedničko zalaganje građana i lokalnih/vladinih ustanova, kao i NVO sektora kako bi se ti problemi riješili.

Izvor: NVO Nardos

Integracija osoba sa invaliditetom u obrazovnom sistemu

VIJESTI IZ BJR MAKEDONIJE

Polio Plus—pokret protiv invaliditeta, organizovao je dvije fokus grupe sa roditeljima djece sa invaliditetom. Cilj sastanaka fokus grupa jeste da se identifikuju problemi sa kojima se suočavaju roditelji djece sa invaliditetom u osnovnom obrazovanju.

Roditelji su ukazali na probleme sa kojima se susreću pri upisivanju djece u redovnom obrazovanju, posebno kada se radi o djeci sa intelektualnim poteškoćama, kada su naišli na otpor, ne samo školskog osoblja, već i od roditelja djece koja nemaju invaliditet.

Kao glavni nedostaci u osnovnim školama ponovo su prepoznati nepristupačnost, nedostatak asistivne tehnologije. Takođe, problem sa kojim se suočavaju ovi učenici je i nedostatak stručnog osoblja osposobljenog za rad sa djecom sa invaliditetom.

Ove fokus grupe organizovane su u okviru aktivnosti istraživanja koje je proveo Polio Plus, kako bi se

pripremio izvještaj koji će doprinijeti podizanju svijesti i unaprijeđenju lokalnog dijaloga o ravnopravnosti polova kroz jačanje lokalnih politika, budžeta i prakse/procese njihove pripreme, uljučujući i rodnu perspektivu kao i percepciju invaliditeta. Ovo je prva inicijativa ove vrste i očekuje se da će podstaći stvaranje dobre prakse koja će se transponirati u ostalim opštinama, te da će se u budućnosti sprovesti i u drugim oblastima. Održan je sastanak između Komisije za obrazovanje opštine Aerodrom (u kojoj je sprovedeno istraživanje) i polio Plus-a, u cilju informisanja o predviđenim aktivnostima o procjeni i analizi realizacije obrazovnog programa, te u kojoj mjeri ovaj program odgovara na lokalne potrebe.

Isto tako, održan je i sastanak sa članovima Komisije za jednake mogućnosti. Komisija priprema akcione planove za svaku godinu, koje se usvajaju od strane savjeta opštine. Međutim, analiza ovih akcionih planova, pokazuje da su sprovedene aktivnosti prije svega podržane od strane drugih

organizacija ili institucija zemlje i oni su svedeni na edukativne radionice.

Dodatni problem za Komisiju su i ograničena budžetska sredstva koja se izdvajaju za rad Komisije.

Što se tiče rodovne statistike, Komisija sprovodi svoju zakonsku obavezu o jednakim mogućnostima i spremni su da prepoznaju relevantne rodno zasnovane dimenzije u njihovom radu, kao i da identifikuju i otvore pitanja o tome kako da se nose sa rodno zasnovanim potrebama u procesu integracije osoba sa invaliditetom.

Izvor: Polio plus

NO LIMITS

Skateboarder Dan Mancina nastavio da vozi skejt iako je oslijepio

Skateboarder Dan Mancina pati od nasljedne oka bolesti koja se zove retinitis pigmentosa (RP), koji će na kraju dovesti do toga da bude 100 posto slijep. U posljednjih pet godina Mancina je izgubio većinu svog vida, ali on i dalje nastavlja da vozi skateboard. Gubitak vida ga nije zaustavio. Bio je jedan od najtalentovanijih skejtera kada je bio mlađi i prije nego mu je dijagnostifikovana ova bolest oka, imao sponzorske ugovore sa vodećim skateboard firmama. Sada je samo fokusiran na svoj cilj da i dalje vozi skejt. "Dobio sam inspiraciju jednog dana, i odlučio da sklopim jednu kutiju, postavim je uz bijelu liniju teniskog terena, te pomoću štapa koji bih držao ispred sebe osjetiti kada se približavam kutiji. Na taj način bih znao kada da preskočim kutiju, odnosno izvedem trik.

Moj prvi cilj je da izvedem „handrail“ . Na kraju krajeva, Mancina želi pomoći drugima koji su slijepi, i trenutno pohađa školu koja će ga naučiti kako da pomogne onima koji su slijepi ili slabovide osobe.

„Želim da pomognem svima da se ne skrivaju od života, da se ne boje da rade ono što žele i što ih čini srećnim“.

Izvor: Internet portal „GrindTV“

3. Decembar—Međunarodni dan osoba sa invaliditetom

Tema ovogodišnjeg Međunarodnog dana OSI je “Dostizanje 17 ciljeva budućnosti kakvu želimo”.

Od 1992. se obilježava Međunarodni dan OSI 3. decembra. Ovogodišnja tema je “Dostizanje 17 ciljeva budućnosti kakvu želimo” koja proizlazi iz 17 ciljeva održivog razvoja, a njihova uloga je izgradnja inkluzivnijeg i pravednijeg sveta za osobe sa invaliditetom.

Ovogodišnja tema također predviđa uvid u trenutni status Konvencije UN o pravima OSI i postavljanje temelja za buduću veću uključenost osoba sa invaliditetom.

Ove godine se obeležava 10-togodišnjica od usvajanja Konvencije UN o pravima OSI (do sada 166 zemalja izvršilo ratifikaciju).

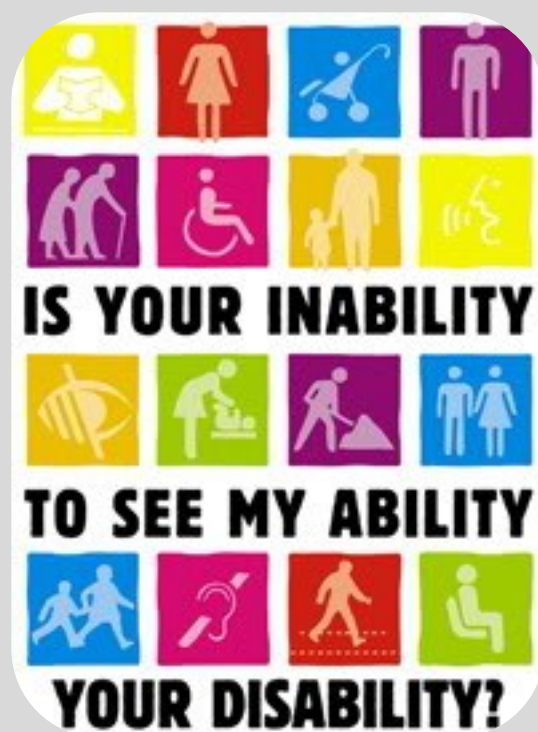
Takođe će se ove godine posebno pratiti pristupačnost i uključenost OSI u smislu urbanog razvoja, imajući u vidu III UN konferenciju o stanovanju i urbanom razvoju (HABITAT III) koja je promovisala novu urbanu agendu gradova i urbanih naselja u naredne dve dekade, kako bi se istražile i razmijenile strategije za promovisanje inkluzivnog i pristupačnog urbanog razvoja za sve, uključujući i osoba sa invaliditetom.

17 ciljeva održivog razvoja ili poznatijih kao Transformacija sveta: 2030 Agenda za održivi razvoj:

1. Iskorjenjivanje siromaštva
2. Iskorjenjivanje gladi
3. Obezbeđivanje zdravstvene zaštite
4. Inkluzivno obrazovanje za sve
5. Rodna jednakost i osnaživanje žena i devojaka

3. Decembar—Međunarodni dan osoba sa invaliditetom

6. Pristup vodi i odgovarajućim sanitarnim
7. Pristup pouzdanoj i održivoj energiji za sve
8. Promocija održivog ekonomskog razvoja, zapošljavanja i rada za sve
9. Promocija inkluzivne i održive industrijalizacije i inovacija
10. Smanjenje nejednakosti između i unutar država
11. Obezbijediti da gradovi i uopšte ljudska naselja da budu inkluzivni, bezbedni i održivi
12. Obezbijediti održivu proizvodnju i potrošnju
13. Borba protiv klimatskih promena
14. Zaštita okeana, mora i morskih resursa
15. Zaštita, očuvanje i promocija održivog kopnenog ekosistema, šuma, zaštita od uništavanja biljnog i životinjskog sveta
16. Promocija inkluzivnog društva, u kome će vladati mir, kako bi svima bila dostupna pravda i efikasne institucije na svim nivoima.
17. Jačanje značenja primene i revitalizacije

3 December International Day of Persons with Disabilities

take action **disability-inclusion**
women with disabilities **understanding disability mobilize action**
promote dignity **plan events mainstream disability**
organize forums ensure equality
develop social policies **employment inclusive education**
social integration advocate human rights
children with disabilities **empowerment**
accessible healthcare
data collection awareness-raising
end stigma and stereotyping

Be informed! Get involved!
www.un.org/disabilities
enable@un.org

*Oh, Goddesses! Weigh
 Oh goddesses weigh
 of battle umbels
 full from her blood
 and lips.*

Balance

I CAN LOVE

I AM CREATIVE

I WRITE POETRY

I CAN BUILD PLAY SETS

I AM A VERY HARD WORKER

I CAN HOPE AND DREAM

I AM ARTISTIC

I LIKE THEATER

MY ABILITIES SPEAK LOUDER THAN MY DISABILITY

Manuscript

*The eye around
 the night sky
 he knows that
 the Moon will forever
 go on flying in the sky
 The heart belongs
 to the Moon
 as another
 needed was
 all in the Moon and earth
 I believe in love
 I believe in hope
 I believe in truth
 a telling when a person
 swears at me!
 I believe in trust
 in love you can count
 on someone to ease your pain
 I believe in peace
 in love the world will
 not meet with enemies
 I believe in justice
 in giving something up
 to help another*

Latin Poem

*No money
 in nobody's
 pocket*

*Who will clean
 the polluted
 world*

*I believe in life
 in living up to all that
 that you are able*

“MY ABILITY IS STRONGER THAN MY DISABILITY”

Theresa Sheridan, 49 Leicestershire

Theresa has cerebral palsy and is a world class para athlete. Animo eye still looks fine, and just here to balance!

Popularis
 Designed by Nicky Halliday. Enhanced Digital by Graphic Design @ Leicester College

www.bidfmreza.org

BIDF

BIDF BILTEN IZDANJE 08 / Decembar 2016